

De afgang van een

DVMR 15-6-95

knappes heilige

3

het verhaal

plekjes in Noord-Limburg

'Het verhaal' is een serie artikelen over gebieden in Noord-Limburg, waaraan een historisch verhaal is verbonden. Herinneringen aan het al dan niet verre verleden, dat inmiddels geheel of gedeeltelijk door de tijd is achterhaald. **Vandaag: De St.-Odakapel in Venray.**

door THEO VLIENBERG

De St.-Odakapel aan de Hoenderstraat in Venray staat er maar wat verlaten bij. De enkele fietser die passeert, heeft geen oog voor het gebedshuis. Automobilisten rijden verder.

Misschien ligt het aan dit tijdstip op een doordeweekse dag, dat niemand halt houdt bij de kapel. Sint Oda, de beschermheilige van Venray, wordt namelijk nog steeds vereerd. Niet meer zo massaal als in 1926 en in 1947 toen grote openluchtspelen werden gehouden, waarin het leven van de heilige centraal stond. Maar er zijn nog steeds mensen die zich om allerlei redenen wenden tot Sint Oeike, zoals de heilige in Venray familiair wordt genoemd.

Het gebied waar de Odakapel sinds de middeleeuwen staat, oogt fraai en liefelijk. Naast de weg die van Venray naar Merselo leidt, strekken de ietwat hellende bossen zich uit. Achter de kapel ligt een verhoging, van waaruit Sint Oda destijds volgens de legende met een droevige blik op haar dierbare dorp terug keek. Droevig omdat ze moest vertrekken, terwijl ze toch zo graag gebleven was. Waarover straks meer.

Historische grond dus, deze plek aan de Hoenderstraat. Ze herinnert aan een heilige, wier naam in de gemeente Venray voortleeft op verschillende fronten. De fanfare van Merselo en een Venrayse handboogschutterij hebben haar naam aangenomen, Venray kent een Odapark en een St.-Odastraat en de inwoners van Ysselsteyn behoren tot de parochie van de H. Oda. Reden genoeg dus om eens na te gaan wie deze heilige was.

Blind en vroom

Sint Oda werd volgens de legende in het jaar 690 geboren als dochter van de Schotse koning Eugenatius III, zo lezen we in 'Monumentjes van devotie' een boekuitgave van de 'dialectvereniging' Veldeke kring Venray over veldkruisen en kapellen in de gemeente. Ook in 'Limburgse sagen en legenden' van Pierre Kemp wordt aandacht aan Oda besteed.

Oda was blind en vroom. Van de blindheid genas ze, de vroomheid is tot aan haar dood in 726 gebleven. Om met die blindheid te beginnen: op zekere dag hoorde Oda dat bij het graf van Sint Lambertus in Luik wonderen zouden gebeuren. Ze vroeg haar ouders toestemming om een bedevaart te mogen maken naar het graf van de heilige, kreeg die en ging met een geleide op reis. Toen ze op een gegeven ogenblik in de buurt van de kerk van Sint Lambertus was, liet ze zich uit de wagen tillen en bad ze vurig. Vanaf dat moment kon ze weer zien. Ze dankte Onze Lieve Heer en Lambertus en liet op de plaats waar ze ziende werd een kapel bouwen.

Later, toen haar ouders haar wilden uithuwelijken, verliet Oda stiekem Schotland. Ze maakte een pelgrimsreis naar Rome en deed op de terugweg Venray aan. Hier in Venrade, zoals het dorp destijds heette, vestigde zij zich. Volgens de legende woonde ze op het terrein van het latere klooster Jerusalem, dat nog later werd verbouwd tot gemeentehuis.

Knap

Het verblijf in Venrade duurde echter niet lang, want de jonkers uit de buurt hadden wel oog voor de knappe verschijning die Oda was. Ze

vielen de mooie heilige uiteindelijk zo lastig, dat Oda zich gedwongen zag Venrade te verlaten. Ze vertrok naar Merselo en toen ze op de berg bij de windmolen tussen Ray en Merselo aankwam, keek ze nog eens verdrietig om naar het dorp, waar ze zo graag had willen blijven. Ze knielde neer en bad tot God dat Venrade nooit verwoest, verbrand of door de pest geplaagd zou worden. Daarna trok ze via Merselo en de

Peel naar Weert, waar ze een poos verbleef. Vervolgens zette ze koers naar Brabant. In 726 stierf ze in de plaats die later naar haar werd genoemd: Sint Oedenrode.

De plek waar Oda nog één keer om keek naar Venray heet nog steeds de 'omziende berg'. Na verloop van tijd werd er een kruis geplaatst, dat herinnerde aan Sint Oda's gebed. Sinds 1490 is er sprake van een kapelletje.

Over dit kapelletje is overigens nog een aardige anekdote te vertellen. Het verhaal gaat over een boerendienstmaagd, die haar bazin een poets bakte. Van de bazin was bekend dat ze slecht was voor de dienstboden. Die moesten hard werken en kregen weinig te eten.

De boerin, die iets buiten het dorp woonde, passeerde elke dag het kapelletje. En dagelijks maakte ze van de gelegenheid gebruik er even te bidden. De slimme dienstmaagd was daar achter gekomen en besloot de bazin een lesje te leren. Op

een dag verstopte ze zich achter het kapelletje. De boerin arriveerde en ging naar binnen, waar ze hardop bad tot de heilige Oda. Ze zei tegen het beeldje: „Sint Oeike, kunde geej ook spreke?” Waarop de dienstbode zei: „Geef je personeel maar beter te eten”. De geschrokken boerin dacht dat Sint Oeike haar een lesje gaf en antwoordde: „Ik zal doen wat ik kan”. Waarop de stem weer riep: „Ga naar huis en doe het dan”. De boerin was genezen en de dienstboden voeren er wel bij.

Devotie

Terug naar de heilige. De verering van Oda is in Venray nog niet verdwenen, maar steekt steeds schriller af bij de devotie die de Venraynaren vroeger aan de dag legden. Ze hadden een groot vertrouwen hun beschermheilige, die bovendien patrones tegen oogziekten was. Een generatie geleden gebruikten de gelovigen dan ook nog het water uit

207

de Odaput om zieke ogen te wassen. De put is echter gedempt bij de verbouwing van klooster Jerusalem tot gemeentehuis, wat de klandizie van oogarts en opticien wellicht heeft doen toenemen.

De populariteit van Oda bleek ook uit het grote aantal bezoekers aan de kapel. Het offergeld in de kapel kon oplopen tot enkele honderden gulden per jaar, wat destijds geen gering bedrag was. Overigens moest de Venrayse pastoor van de opbrengst een derde deel afdragen aan de kerk in Merselo. Waarschijnlijk kwam dat door de rol die Merselo in de legende van Sint Oda speelde. De vraag is of Merselo oudere rechten had dan Venray, die in de verdeelsleutel een neerslag vonden. Hoe dan ook: tot 1936 hoorde de Odakapel bij Merselo. Toen dit kerkdorp parochie werd en nieuwe parochiegrenzen moesten worden vastgesteld, werd de kapel aan Venray toebedeeld.

Inmiddels is het heel wat stiller geworden rond de heilige. Nog één keer kwam Sint Oda prominent in het nieuws. Dat was in juli 1967, toen het beeld uit de kapel werd gestolen. Het Dagblad voor Noord-Limburg meldde dat „het zeer oude beeldje van de heilige Oda werd ontvreemd. De kans bestaat dat handelaren in antieke religieuze kunst, die vooral in 't buitenland welig floreert, op strooptocht zijn geweest, maar evengoed is het mogelijk dat 't beeldje, dat een paar jaar geleden door prof. Gorissen uit Kleef op een waarde van rond 7500 gulden geschat werd, ten prooi is gevallen aan baldadigheid van vakantievierende jeugd”.

Zwarte dag

Ook de landelijke pers besteedde aandacht aan de diefstal. Die grote publiciteit heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de dief het beeldje niet heeft durven te verkopen. V

liet het in een zak achter in de trein. Sindsdien staat in de kapel een kopie van het beeldje. Het origineel is te zien in de Petrus Bandenkerk of Grote Kerk.

De massale belangstelling voor de heilige was echter van korte duur. En toen Oda twee jaar later van de kerkelijke kalender werd afgevoerd, was het helemaal een zwarte dag voor de vereerders. De toenmalige deken Loonen deed daar nog een schepje bovenop door te verklaren dat Sint Oda wellicht nooit in Venray is geweest. Hij herinnerde de gelovigen er aan dat men tijdens de Tweede Wereldoorlog de bescherming van Sint Oda had ingeroepen, onder meer voor het behoud van de Grote Kerk. Tegen het einde van de oorlog lag de kerk niettemin in puin. Een doodsteek voor het vertrouwen en een afgang voor de knappe heilige. Toen bovendien de tijden veranderden, verdween de massale verering voor Oda definitief.

★ De Sint Odakapel aan de Hoenderstraat.

foto Jacques Peeters

3,0-06,1c